

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna informuje, że rozpoczyna realizację profilaktycznego programu wczesnej interwencji „FreD goes net”.

Profilaktyka selektywna – program wczesnej interwencji „FreD goes net” skierowany jest do młodych osób używających alkoholu, papierosów i narkotyków, w szczególności tych z ryzykownymi wzorami używania.

Celem naszych działań jest dotarcie do młodych ludzi, którzy są na etapie eksperymentowania i szkodliwego używania. To alternatywa między profilaktyką a leczeniem. „FreD goes net” adresowany jest do osób w wieku od 14 do 21 lat, po raz pierwszy zatrzymanych przez policję, szkołę, straż miejską lub inne instytucje w związku z zauważeniem używania nielegalnych środków chemicznych.

Badania modelu konsumpcji i inne dane statystyczne (policji, wymiaru sprawiedliwości) pokazały wyraźnie, że młodzi ludzie – poza alkoholem eksperymentują również z nielegalnymi środkami chemicznymi, przede wszystkim z marihuaną, haszyszem i amfetaminą. Działania w obszarze pomocy osobom zażywającym narkotyki i od nich uzależnionym ukierunkowane są głównie na unikanie zażywania (profilaktyka uniwersalna) i na leczenie uzależnienia (profilaktyka wskazująca). Z badań wynika również, że brakuje wyrażnie propozycji skierowanych do młodzieży i młodych dorosłych, których zażywanie narkotyków jest od samego początku problematyczne. Wielu zażywających nielegalne środki psychoaktywne było odnotowywanych przez policję już przy pierwszej konsumpcji, zanim dowiedzieli się o tym rodzice lub inne bliskie im osoby. Nawet, jeśli zgodnie z ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich i ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii możliwe jest zawieszenie wobec takich osób postępowania, to ustawodawca również tutaj chciał podkreślić znaczenie dewizy „pomoc przed karą”. Takie rozwiązanie, chociaż znajduje się w prawie, było rzadko spotykane w praktyce.

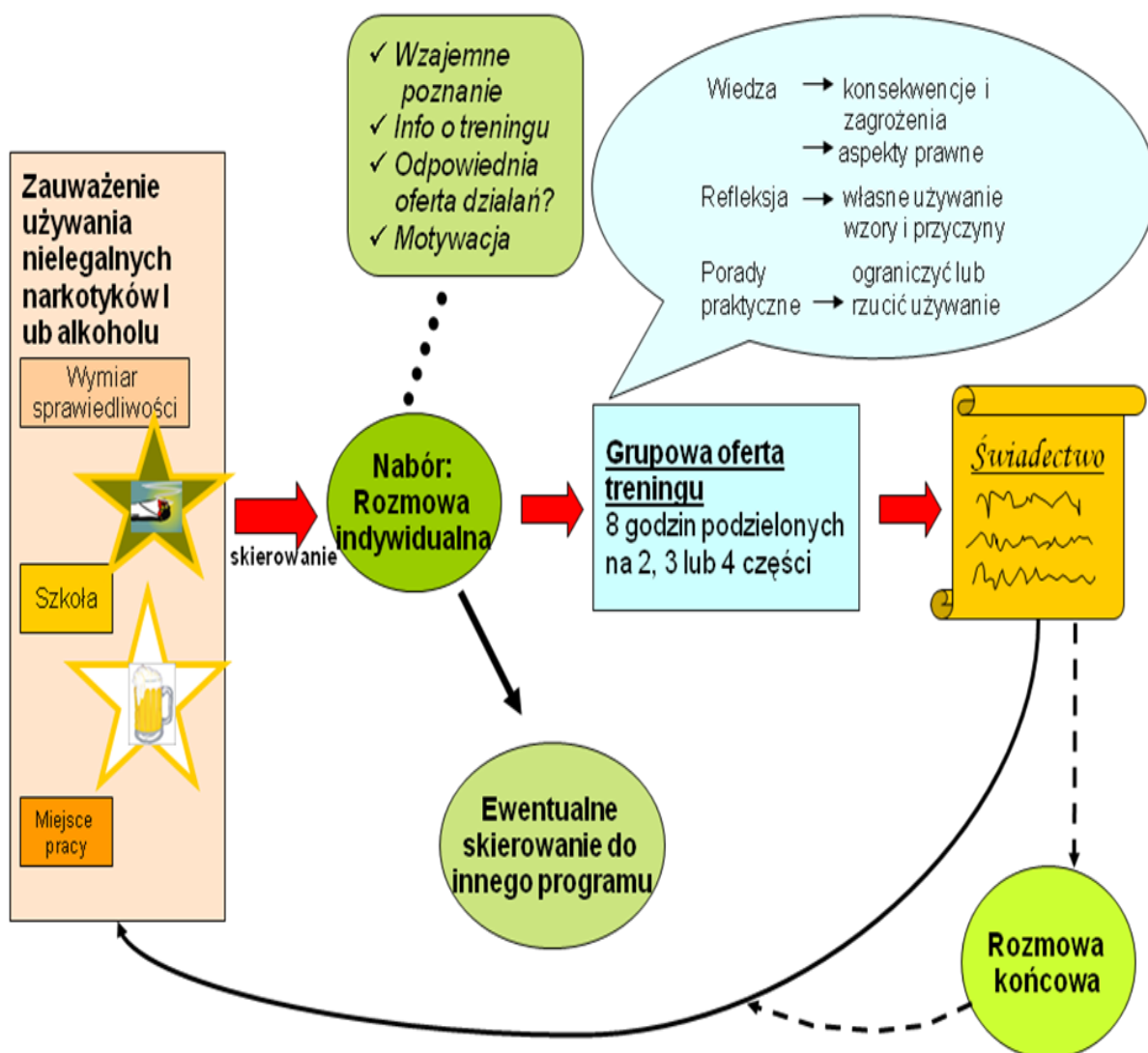
Aby dobrze i efektywnie zrealizować założenia programu oczekujemy i poszukujemy wsparcia, pomocy i współdziałania przedstawicieli poszczególnych instytucji. Zależy nam bardzo na dobrej współpracy z wymiarem sprawiedliwości – sądami dla nieletnich, policją, szkołą, kuratorami, strażą miejską z uwagi na ich możliwości dotarcia do młodych ludzi, co pozwoli na szybkie przeciwdziałanie, wychwycenie, wczesne rozpoznanie i wczesną interwencję.

Czym jest profilaktyka selektywna – program wczesnej interwencji „FreD Goes Net”

Od kilku lat w krajach Unii Europejskiej wprowadza się nowy podział profilaktyki na: uniwersalną, selektywną i wskazującą.

Od początku 2008 roku Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii rozpoczęło wdrażanie niemieckiego programu wczesnej interwencji wobec młodzieży używającej środków psychoaktywnych. Polska jest jednym z 17 europejskich krajów biorących udział w projekcie.

Kierunek działań interwencji

Profilaktyka selektywna – to działania adresowane do jednostek lub grup osób, które są w stopniu wyższym niż przeciętny narażone na rozwój problemów związanych z używaniem środków psychoaktywnych.

Selektywność zakłada, że tylko mniejszość spośród młodych ludzi, którzy próbują narkotyków, będzie miała poważne problemy z narkotykami lub uzależni się od nich, a eksperymentowanie z substancjami psychoaktywnymi jest słabym predyktorem uzależnienia. Podczas gdy profilaktyka uniwersalna traktuje grupy docelowe w sposób ogólny, profilaktyka selektywna koncentruje się na zagrożonych grupach młodzieży, osobach, które cechuje wysoka ekspozycja na czynniki ryzyka.

Skąd idea?

Myślą przewodnią tej koncepcji jest wczesne wyjście z krótką, trafną i możliwie dobrowolnie przyjmowaną ofertą skierowaną do osób młodych (14–21 lat), albo też do młodych dorosłych

(do 25. roku życia), którzy z powodu zażywania narkotyków weszli po raz pierwszy w konflikt z prawem (byli notowani na policji).

Początkowo projekt był realizowany w Westfalii, z czasem w innych ośmiu landach niemieckich, a obecnie, po uzyskaniu rekomendacji niemieckiego Ministerstwa Zdrowia oraz odpowiednich komisji UE, zostaje rozpowszechniony w innych krajach jako projekt pilotażowy.

Wdrażanie projektu w Polsce

Założeniem programu pilotażowego w naszym kraju była jego realizacja w dwóch miejscowościach o zupełnie różnej specyfice: różnych uwarunkowaniach społeczno-ekonomicznych, strukturach zatrudnienia, stopach bezrobocia czy liczbie mieszkańców. Dlatego też był on wdrażany w Bydgoszczy (kujawsko-pomorskie) i Bartoszycach (warmińsko-mazurskie). Obecnie program ten realizowany jest na terenie całego kraju, a koordynatorem tych działań jest Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

W naszym kraju główną ścieżką dostępu do grupy docelowej - młodzieży używającej substancji psychoaktywnych (narkotyków, alkoholu), która popełniła czyn karalny związany z narkotykami (tj. posiadanie narkotyków), są: szkoły, policja i sądy rodzinne (kuratorzy) zajmujący się orzekaniem i nadzorem nad wykonywaniem orzeczonych środków wychowawczych lub poprawczych.

Do programu poza osobami używającymi nielegalnych substancji psychoaktywnych kwalifikowane będą również osoby używające alkoholu. Uwzględnienie powyższego kryterium kwalifikacji podyktowane jest wynikami badań dotyczących używania alkoholu przez młodzież na poziomie krajowym i lokalnym, wzorami używania substancji przez młodzież (dość częste łączenie alkoholu z substancjami nielegalnymi), a także obowiązującymi w szkole procedurami działań interwencyjnych (dotyczą również problemu picia przez uczniów alkoholu).

Zasady koncepcji „FreD Goes Net”

Wcześniej reagować, tzn. możliwie jak najszybciej po pierwszej konsumpcji, aby w odpowiednim czasie zrealizować cele profilaktyki uzależnień (m.in. zdobycie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach ryzyka, abstynencja). Wcześniej również, dlatego, ponieważ np. konsumenci marihuany wśród klientów poradni dla narkomanów i poradni leczenia uzależnień szukają specjalistycznej pomocy dopiero po ok. 6 latach zażywania narkotyku.

Krótko i trafnie, ponieważ oczekuje się, że tylko krótka oferta, ukierunkowana na uczenie się, zostanie zaakceptowana przez grupę docelową. Ponadto w opiece medycznej uwzględniono wyniki badań na temat krótkiej interwencji wobec osób z zaburzeniami wynikającymi z zażywania narkotyków bądź ryzykiem ich wystąpienia. Według nich już dzięki krótkim interwencjom można było osiągnąć wyniki regulujące zażywanie bądź wspierające zdrowie.

Dobrowolnie. Oferta powinna być dobrowolna, ponieważ w przeciwieństwie do sądowego przymusu (np. nakaz sądu) właśnie jako taka zapewnia lepsze warunki do osiągnięcia celu. Nie można przy tym przeoczyć tego, że, ze względu na bycie notowanym po raz pierwszy przez policję, jak i aż do decyzji prokuratora o zawieszeniu „otwartego” postępowania karnego, istnieje pewna „sytuacja przymusu”, która powinna być wykorzystana przy proponowaniu pomocy.

Koncepcyjne punkty ciężkości oferty to:

- Informacja o ofercie. Przekazywana jest przez pedagogów szkolnych, psychologów, policję, prokuraturę, sądy i kuratorów w formie ujednoliconej ulotki, która zawiera informacje na temat treści oferty i możliwości nawiązania kontaktu z osobą prowadzącą. Ulotkę przekazuje się osobie młodej w sytuacji, gdy jest ona odnotowana przez szkołę lub policję.
- Rozmowa indywidualna ze specjalistami poradni dla osób uzależnionych bądź mających problem z narkotykami. Rozmowa ma na celu bardziej szczegółowe przedstawienie oferty pomocy, omówienie sytuacji osoby młodej z perspektywy zażywania przez nią środków psychoaktywnych i zmotywowaniu jej do wzięcia udziału w programie. Ponadto spotkanie ma rozstrzygnąć, czy osoba kwalifikuje się do programu FreD (m.in. przez wyłączenie z niego osób zaburzonych psychicznie lub uzależnionych) oraz przekazać informacje na temat psychospołecznych form pomocy. W końcu kontakt indywidualny dla zainteresowanych osób pełni także funkcję pewnego rodzaju mostu prowadzącego do odpowiedniej na ten moment oferty pomocy.
- Krótka interwencja. Ma kształt 8-godzinnego cyklu zajęć (cztery razy po dwie godziny bądź dwa razy po cztery godziny). Poszczególne moduły szkoleniowe są metodycznie i dydaktycznie przygotowywane przez specjalistów i merytorycznie ukierunkowane na takie tematy, jak: sytuacja prawna, wiedza o narkotykach, zdrowie, zachowania społeczne i system pomocy. Uczestnicy kursu otrzymują na własną prośbę zaświadczenie o wzięciu w nim udziału. Kurs jest pomyślany jako oferta dla grupy, po to, aby jego uczestnicy mogli nawiązać ze sobą kontakt, wspierać się i wzajemnie konstruktywnie motywować.

Może się wydawać, że zawartość merytoryczna programu niczym nie odbiega od naszych standardowych oddziaływań edukacyjnych czy profilaktycznych w obszarze uzależnień, jednakże z uwagi na wykorzystywane podstawy teoretyczne z konkretnych nurtów psychoterapii oraz zastosowane techniki i metody, wprowadzające niezwykłą dynamikę pracy grupy, sugerowane działania stają się wartościowym narzędziem pracy.

Czynniki ułatwiające wprowadzanie projektu

Przeprowadzona w ramach badania RAR diagnoza potrzeb, przegląd przepisów prawnych oraz ocena uwarunkowań lokalnych umożliwiła określenie głównych czynników ułatwiających wdrażanie projektu „**FreD Goes Net**”. Czynniki te można podzielić na kilka kategorii.

Zasoby prawne

- Prawo dotyczące problemu narkomanii (ustawa, Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii) zobowiązujące samorządy lokalne oraz takie instytucje, jak szkoła i policja do przeciwdziałania narkomanii.
- Samorządy lokalne są zobowiązane do opracowania, wdrożenia i finansowania gminnego programu przeciwdziałania narkomanii.
- Prawo oświatowe szczegółowo określa zadania szkoły w zakresie profilaktyki i sposoby reagowania w sytuacjach związanych z narkotykami. Od 2004 roku w szkołach są wdrażane procedury współpracy z policją w sprawach dotyczących zagrożenia młodzieży demoralizacją.
- Prawo karne dotyczące narkomanii umożliwia zawieszenie prowadzonego postępowania w przypadku udziału osoby używającej narkotyków w programie o charakterze leczniczym lub edukacyjnym. Podobnie prawo dotyczące osób nieletnich umożliwia orzeczenie

w przypadku popełnienia czynów karalnych (np. posiadania narkotyków) środków o charakterze wychowawczym.

Zasoby instytucjonalne

- Koordynatorem projektu jest Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii (KBPN), centralna instytucja statutowo zajmująca się zagadnieniem narkomanii. KBPN na bieżąco współpracuje zarówno z samorządem terytorialnym, organizacjami pozarządowymi, jak i innymi podmiotami działającymi w obszarze przeciwdziałania narkomanii.
- Na poziomie lokalnym samorząd gminy może powołać pełnomocnika do realizacji programu przeciwdziałania narkomanii.
- W Polsce działa kilkadziesiąt organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo rozwiązywaniem problemu narkomanii. Organizacje te są uprawnione do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii zleconych przez instytucje centralne, takie jak Ministerstwo Zdrowia czy Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz przez samorząd lokalny.

Zasoby programowe

- W Polsce w ramach projektu *Transition Facility*, realizowanego przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej, którego beneficjentem było KBPN, przeszkolono przedstawicieli ponad 30% samorządów lokalnych w zakresie przygotowania i realizacji gminnych programów przeciwdziałania narkomanii. Program szkolenia obejmował również zagadnienia dotyczące profilaktyki selektywnej.
- Na poziomie ogólnopolskim wdrażany jest też program szkolnej interwencji profilaktycznej, a do dyspozycji szkół są opracowane przez MSWiA procedury współpracy z policją.

Zasoby lokalne

- Na poziomie lokalnym jest prowadzona współpraca i funkcjonują osobiste kontakty pomiędzy różnymi instytucjami z racji realizacji lokalnych projektów profilaktycznych.
- Przeprowadzono diagnozę lokalnych potrzeb dotyczących funkcjonowania programów profilaktyki selektywnej.

W Polsce oferta programów profilaktyki selektywnej, mająca charakter krótkoterminowej, wczesnej interwencji, jest obecnie wysoce niewystarczająca. Zidentyfikowane programy nie posiadają udokumentowanych wyników badań potwierdzających ich skuteczność w rozwiązywaniu problemu używania narkotyków.

Wdrożenie projektu „FreD goes net” umożliwi wzbogacenie oferty programów skierowanych do młodzieży używającej narkotyków o program wyposażony w pełną procedurę, monitoring i narzędzia ewaluacyjne. Projekt pilotażowy pozwoli z pewnością na sprawdzenie i weryfikację, czy będzie on równie skuteczny w polskich warunkach.